

Sanja Stanić
Leon Jelača

UDK: 314.116(497.5 Knin „1991/2011“
316.44 (497.5 Knin) „1991/2011“
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 10. 10. 2015.

PROMJENE U STRUKTURAMA STANOVNIŠTVA GRADA KNINA

Sažetak: *Grad Knin je specifična društvena i kulturna sredina koja je u razdoblju nakon Domovinskog rata 1991. godine doživjela značajne promjene u strukturi stanovništva. Važnost proučavanja struktura stanovništva proizlazi iz činjenice da su promjene u njima ovisne o širim društvenim, gospodarskim i političkim kretanjima. S druge strane, promjene u strukturama stanovništva koje nastaju pod utjecajem društvenog i gospodarskog razvoja povratno djeluju na ekonomski i socijalni razvitak zajednice, te ga mogu stimulirati ili usporavati. Temeljni cilj rada je prikaz stanja i promjene u socijalnim strukturama Grada Knina, u razdoblju od 1991. do 2011. godine, u okviru čega su analizirana demografska kretanja, ukupan broj, spol i dob, te narodnosna, obrazovna i struktura stanovništva prema aktivnosti. Korišteni izvori podataka su primarno Popisi stanovništva, te drugi izvori statističkih podataka.*

U pogledu ukupnog broja stanovnika, nakon znatnog smanjenja, u razdoblju od 1991. do 2001. godine, novije razdoblje između dva popisa pokazuje stabilizaciju i blagi porast. Promjene u dobnoj strukturi pokazuju se sukladnima općem procesu demografskog starenja u Hrvatskoj. Nakon intenzivnih promjena, narodnosna struktura se stabilizira uz homogenizaciju i većinsku hrvatsku nacionalnost, te lagani porast stanovništva srpske nacionalnosti. U obrazovnoj strukturi bilježe se pozitivni pomaci. Većina stanovništva je sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem, uz porast visokoobrazovanih žena. Obrazovna struktura Grada Knina, u aspektu udjela pojedinih razina školske spremne, usporediva s istom strukturom Hrvatske. U 2011. godini, u strukturi aktivnog stanovništva, najzastupljenije je neaktivno stanovništvo, među kojim je najviše umirovljenika. Nezaposlenog stanovništva je manje, a u porastu je zaposlenost žena. Među nezaposlenima je najviše onih koji traže drugi posao.

Ključne riječi: *demografska kretanja, razvoj, narodnosna, obrazovna, socio-ekonomska struktura*

UVOD

Knin je grad u Šibensko-kninskoj županiji, u kojemu, prema Popisu stanovništva iz 2011., živi 10.633 stanovnika, dok uključujući šira gradska naselja broj stanovnika iznosi 15.407. Knin je smješten na 220 metara nadmorske visine, u kraškom polju, u blizini izvora rijeke Krke, koja protječe kroz grad. Kninsko područje bogato je očuvanim prirodnim ljepotama koje su, uz neprocjenjivu ekološku vrijednost, veliki potencijal turističkom i ruralnom razvoju. Na istočnoj strani kotline, petnaestak kilometara od grada nalazi se Dinara, masiv dug 20 i širok 10 km, najviša planina u Hrvatskoj, s vrhom na 1831 m nadmorske visine. Na području Knina teče sedam rijeka i rječica: Krka, Butižnica (Brzica), Orašnica, Kosovčica i Krčić te pritoci Butižnice: Radljevac i Marčinkovac. Glavni izvor rijeke Krke nalazi se u špilji ispod sedrene barijere Topoljskog buka u Kninu koja je duga 72,5 km.

Povijest Knina vrlo je bogata i seže u 10. stoljeće. U djelu bizantskog cara Konstantina VII. *Porfirogeneta De administrando imperio* (Upravljanje carstvom) spominje se kao centar županije Tnena. Međutim, arheološki nalazi pokazuju kako je život na ovom području bitno stariji, čak do razdoblja Rima. U prošlosti, Knin je bio utvrđeni grad, o čemu svjedoči do danas očuvana tvrđava. Zbog svog položaja, koji je omogućavao odlične uvjete vladanja okolnim područjima, Knin je bio sjedište hrvatskih kraljeva. Iz Knina se vladalo područjima Liburnije i Dalmacije, te pokušavalo pokatoličavati Hrvate u Gackoj, Lici i Krbavi. To je razlog postojanja više crkvenih objekata, crkava i samostana, koji se grade na kninskom području u Trpimirovo doba, kao i tijekom cijeloga 9. stoljeća (Mužić, 2006:110). U doba rane Hrvatske države Knin je bio boravište ranih hrvatskih vladara: Trpimira, Muncimira, Svetoslava Suronje, Stjepana Držislava, Dmitra Zvonimira i Petra Svačića. Nakon pogibije Petra Svačića 1097. i ulaska u uniju s Ugarskom 1102. godine, Knin je izgubio status prijestolnice, uz zadržavanje statusa značajnog upravnog sjedišta.

Među bogatom kulturnom baštinom spomenimo kninsku tvrđavu koja datira iz sredine 10. stoljeća, a današnji izgled dobiva početkom 18. stoljeća. S dimenzijama 470 m dužine i 110 m širine, tvrđava spada među najveće kulturno-povijesne spomenike u Hrvatskoj.

Kninska tvrđava 1875.

Izvor: HUKnet.hr (http://huknet1.hr/?attachment_id=5215)

U mjestu Ivoševici 19 km od Knina, nalaze se ostatci Burnuma, rimske aglomeracije, vojnog logora i civilnog naselja. Južnije od Knina, u mjestu Biskupija, koje je ime dobilo po ostacima pet crkava gdje je stolovao biskup i ubijeni kralj Zvonimir, pronađen je Pralik gospe Velikog Zavjeta koji datira približno iz 1050. godine. Na samom ulazu u Knin iz smjera Šibenika nalazi se Franjevački samostan sv. Ante Padovanskog sa samostanskom crkvom.

Knin je raskrižje cestovnih i željezničkih pravaca između Jadrana i kopnene Hrvatske. Nekad je bio prometno čvorište Hrvatske, dok je danas skromno povezan cestom i željeznicom sa Splitom i Zagrebom, a autocestom Zagreb-Split povezan je priključkom kod Šibenika. Knin je u bivšoj državi bio industrijsko središte, međutim do danas se situacija značajno izmijenila. Među najvećim poduzećima bila je Kninjanka, tvornica tekstila koja je zapošljavala 800 radnika, uglavnom žena.¹ U novije vrijeme ova

¹ Zbog jeftine radne snage u Aziji, tekstilna industrija bilježi opadanje u cijeloj Europi. U Hrvatskoj je propao veliki broj tekstilnih tvornica. Problem je što je u Hrvatskoj tekstilna industrija bila dosta zastupljena u strukturi gospodarstva manje razvijenih područja.

se tvornica navodi kao primjer neuspjele pretvorbe i privatizacije.² Veliki broj Kninjana radio je u Dinarki, koja je privatizirana i danas u stečaju. Tvornica vijaka Tvik također je privatizirana, posluje pod imenom Div i zapošljava 400 radnika. Uz podružnicu multinacionalne kompanije Knauf, Div se spominje kao tvrtka s najviše zaposlenih. Kninsko gospodarstvo nije se oporavilo niti dvadeset godina nakon završetka Domovinskog rata. Najveći poslodavci su komunalne tvrtke i mali obrtnici.³ Razvitak, gospodarstvo i socijalno stanje grada u medijima se spominju u negativnom kontekstu. Premda su državna ulaganja u Knin prilična, umjesto za razvitak i nova radna mjesta korištena su za uljepšavanje grada i kupovinu socijalnog mira.⁴ Obilježavanje 20. obljetnice vojno-redarstvene akcije Oluja započelo je 2015. godine posvetom nove crkve Gospe od Velikog Hrvatskog Krsnog Zavjeta, čija je izgradnja stajala 40 milijuna kuna,⁵ dok se u medijima istih dana pojavljuju brojke o teškoj gospodarskoj situaciji. Ukupan prihod deset najvećih kninskih kompanija lani je iznosio 164,9 milijuna kuna, pri čemu gotovo dvije trećine otpada na dvije tvrtke – Sirovina Benz Transport i Proizvodno trgovački centar Krka. Najveći kninski poduzetnici zapošljavaju samo 269 djelatnika, a koliko je slaba poduzetnička aktivnost, svjedoči i činjenica da je u top deset tvrtki ušlo i nekoliko obrtničkih radnji. Većina poduzetničkih aktivnosti svodi se na trgovinu i usluge, a u gradu koji je prije rata bio važno željezničko čvorište s brojnim industrijskim pogonima, proizvodnja je danas rijetkost (Korda, 2015).⁶

² Izvor: <http://tris.com.hr/2014/04/pretvorba-i-privatizacija-kninske-tekstilne-industrije-radnici-kninjanke-place-cekaju-14-godina/>.

³ Izvor: <http://www.tportal.hr/biznis/kompanije/391636/Knin-U-deset-najvecih-tvrtki-radi-samo-269-ljudi-najprofitabilnija-apoteka.html>.

⁴ Primjerice, Novi list u kolovozu 2011. godine opisuje Knin kao grad apsurdna. U Kninu je broj umirovljenika izjednačen s brojem zaposlenih i nezaposlenih. Dok je većina stanovništva na egzistencijalnom rubu, grad je prepun kafića. S jedne strane, grad je na socijalnom i gospodarskom dnu, dok s druge strane prosječna plaća iznosi 6.000 kuna. Autor objašnjenje nalazi u činjenici da je većina zaposlenih u lokalnoj i državnoj upravi, tu su vojska, liječnici, profesori. K tome, mnogi od zaposlenih u Kninu u tom gradu ne žive već u njega putuju. (Izvor: http://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/node_1708/Knin-sesnaest-godina-nakon-Oluje-Grad-bez-perspektive-na-drzavnim-jaslama).

⁵ Izvor: <http://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/knin-posvetom-nove-crkve-pocela-proslava-oluje---395479.html>.

⁶ Izvor: <http://www.tportal.hr/biznis/kompanije/391636/Knin-U-deset-najvecih-tvrtki-radi-samo-269-ljudi-najprofitabilnija-apoteka.html>.

RANIJA ISTRAŽIVANJA I CILJ RADA

Prema navedenim povijesnim, kulturnim i gospodarskim obilježjima, Grad Knin pojavljuje se kao mogući motiv znanstvenog proučavanja različitih disciplina, međutim, u ovom radu orijentacija je na istraživanju i analizi promjena u strukturama stanovništva.

Stanovništvo je temeljni i nezamjenjivi čimbenik općeg razvoja ljudske zajednice u cjelini, te prostora na kojemu ta zajednica obitava (Živić, 1996:98). Značenje stanovništva u složenom je procesu društvenog, ekonomskog i kulturnog života i razvitka zemlje, mnogostrano je i od izuzetne važnosti. S nizom svojih struktura stanovništvo je proizvod ukupnih značajki sredine u kojoj se razvija, ono nije fenomen koji se razvija izolirano od društveno-ekonomskih, kulturnih, tradicionalnih i drugih utjecaja dane sredine (Wertheimer-Baletić, 1982:1). Važnost proučavanja struktura stanovništva proizlazi iz činjenice da su one direktno ili indirektno uvjetovane društvenim i gospodarskim razvojem. Stanovništvo prima te utjecaje i njegove se strukture mijenjaju u kraćem ili duljem razdoblju. S druge strane, promjene u strukturama stanovništva koje nastaju pod utjecajem društvenog i gospodarskog razvoja povratno djeluju na ekonomski i socijalni razvitak zajednice, bilo da ga stimuliraju ili usporavaju (Wertheimer-Baletić, 1982:3). Drugim riječima, društveno-gospodarski razvoj nekog prostora ovisi o demografskim kretanjima, ali i društveno-gospodarski procesi utječu na dinamiku razvoja populacije i obilježja naseljenosti toga prostora (Živić, 1996:97).

Novije razdoblje demografskog razvitka Knina, između popisa 1991. i 2001., predmetom je istraživanja autora Glamuzine i sur. (2005). Istraživanje je pokazalo značajne promjene u pogledu smanjenja broja stanovnika, ali i promjene u strukturama stanovništva, a posebice u etničkoj strukturi. Smanjenje stanovnika srpske i porast stanovnika hrvatske nacionalnosti autori objašnjavaju migracijama stanovništva uslijed ratnih i poratnih događanja, konkretno, emigracijom stanovnika srpske nacionalnosti i imigracijom Hrvata iz Bosne i Hercegovine. Zabilježene su i promjene u dobnoj strukturi, koja se pokazala nešto povoljnija, na što je utjecala imigracija stanovnika mlađe i srednje dobi. Također, istraživanje je ukazalo na razlike demografskog razvoja Knina i okolnih naselja, pri čemu Knin bilježi bolje indikatore. Važno je napomenuti da autori ukazuju na ekonomske poteškoće i nezaposlenost te revitalizaciju koja se u vrijeme izrade istraživanja još nije počela događati.

Cilj ovoga rada je, na temelju podataka iz Popisa stanovništva, kao i ostalih dostupnih izvora statističkih podataka, prikazati stanje i promjene u

strukturama stanovništva Grada Knina, s orijentacijom na popisno razdoblje 2001.-2011.⁷

Prema Wertheimer-Baletić, struktura stanovništva upućuje da se pojedinci koji čine ukupno stanovništvo zemlje ili područja međusobno razlikuju po raznim obilježjima: spolu, dobi, djelatnosti i zanimanju, školskoj spremi i drugim obilježjima. Stoga struktura stanovništva ili sastav stanovništva prema nekom obilježju označava razdiobu broja (frekvencije) pojedinaca prema vrijednostima ili modalitetima određenog obilježja (1982:218). Premda postoje različite klasifikacije struktura stanovništva, najčešća podjela je na biološku (demografsku) strukturu po spolu, dobi, ali i prema plodnosti, bračnom stanju i druge, zatim ekonomsko-socijalnu strukturu koja obuhvaća ekonomsku aktivnost, djelatnost, zanimanje, položaj u zanimanju, sektor vlasništva, aglomeracijska obilježja, etničku strukturu itd., te intelektualnu ili obrazovnu strukturu koja obuhvaća strukturu stanovništva prema pismenosti, školskoj spremi i ostalim obrazovnim obilježjima (1982:219).

Potrebno je kazati kako cilj ovoga rada nije istraživanje i analiza svih struktura stanovništva Knina prema navedenoj klasifikaciji, jer bi takav prikaz zahtijevao znatno veći prostor. Naša je primarna orijentacija na stjecanju uvida u stanje i promjene u demografskoj, (kretanje ukupnog broja, spol i dob), socio-ekonomskoj (narodnosni sastav, ekonomska aktivnost) i obrazovnoj strukturi, između Popisa stanovništva 2001. i 2011. godine. Istodobno, s obzirom na odabir osnovnih promatranih struktura, rezultati postignuti ovim radom mogu predstavljati polazište i poticaj za daljnje, šire analize i obrade.

DEMOGRAFSKA SLIKA KNINA

Pod ovim naslovom, radi kontekstualizacije daljnjih podataka o promjenama u strukturama, osvrnut ćemo se na kretanje ukupnog broja, dobnu i spolnu strukturu stanovništva Knina.

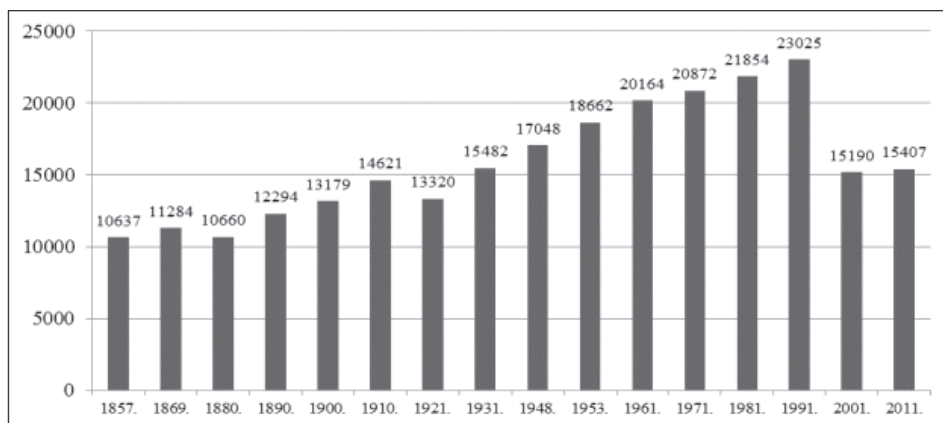
Nepovoljna demografska kretanja u Hrvatskoj bilježe se tijekom cijelog 20. stoljeća, a osobito od 1950-ih godina, u prvom redu intenzivno prirodno smanjenje stanovništva i iseljavanje (Akrap, 1995; *Wertheimer-Baletić, 2004*; Akrap, 2005). Promjene političkog i gospodarskog sustava

⁷ Za daljnju analizu potrebno je napomenuti kako je područje Grada Knina šire od samog naselja Knin, a čine ga naselja: Golubić, Knin, Kninsko Polje, Kovačić, Ljubač, Oćestovo, Plavno, Polača, Potkonje, Radljevac, Strmica, Vrpolje i Žagrović.

i Domovinski rat samo su ubrzali početak procesa prirodne i ukupne depopulacije (Akrap, 2005). U tom smislu, situacija je znatno teža u područjima poput Grada Knina koja su bila direktno zahvaćena ratom i u kojima su se odvijali emigracijski procesi, procesi depopulacije i promjene cjelokupne demografske strukture lokalnog stanovništva (Šterc i Pokos prema Glamuzina i sur., 2005:69).

Kako je vidljivo iz Grafičkog prikaza 1., Grad Knin bilježi stabilan porast broja stanovnika od 1857. do 1991. godine, s iznimkom dva međupopisna razdoblja (1869.-1880. i 1910.-1921.), za koja je karakterističan blagi pad broja stanovnika. Od prvog službenog popisa iz 1857., do početka Domovinskog rata broj stanovnika u Gradu Kninu se udvostručio. Razlog tome je njegova povećana prometna i ekonomska važnost, prvenstveno nakon Drugog svjetskog rata, za koju su karakteristični socioekonomski procesi industrijalizacije, deruralizacije i urbanizacije. S druge strane, prijelomno je razdoblje naglog pada stanovništva, od 1991. do 2001. godine, kada se ukupan broj smanjio za 34%.

Grafički prikaz 1. Broj stanovnika Grada Knina prema popisima od 1857.⁸ do 2011. g.⁹

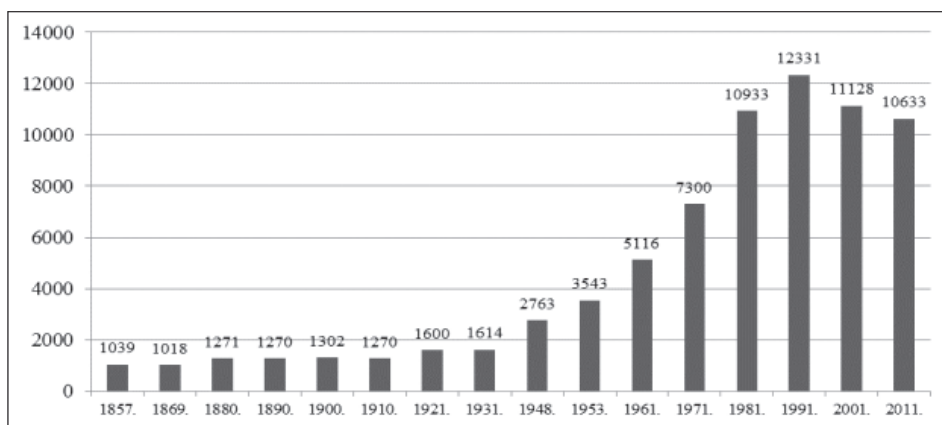
Domovinski rat glavni je čimbenik depopulacije područja, a također je i ubrzao prijašnje depopulacijske procese cjelokupnog dalmatinskog zaleđa koji su započeli 1960-ih i 1970-ih godina zbog tadašnjih preseljenja ruralnog stanovništva u gradske sredine (Glamuzina i sur., 2005).

⁸ Izvor: Šibensko-kninska županija – broj stanovnika po naseljima 1857.-2001. (www.dzs.hr).

⁹ Izvor: Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Popis 2011. (www.dzs.hr).

Također, 1960-ih godina započeo je i tzv. treći val emigracije¹⁰ ruralnog stanovništva prema zapadnoeuropskim zemljama iz ekonomskih razloga poznat pod nazivom „odlazak na privremeni rad u inozemstvo“ (Akrap, 2004:693). Zanimljivo je da Grad Knin bilježi lagani porast stanovnika između dva zadnja popisa, u razdoblju 2001. i 2011., po čemu je iznimka među mnogim hrvatskim gradovima i naseljima.

Grafički prikaz 2. Broj stanovnika naselja Knin prema popisima od 1857.¹¹ do 2011. g.¹²

Samo naselje Knin (Grafički prikaz 2.) bilježi kontinuirani porast broja stanovnika od 1857. godine do početka Domovinskog rata, koji postaje sve intenzivniji od 1948. godine, povezano s ranije spomenutim procesima industrijalizacije i urbanizacije, osobito u dekadi 1971.-1981. Najviše stanovnika, 12.331, Knin je imao 1991. godine, što je u odnosu na 1948. godinu porast za četiri i pol puta.

Ukoliko usporedimo stanovništvo Grada Knina i naselja Knin, Grafički prikaz 1. i 2., pokazuju se različita kretanja u razdoblju 1991.-2001., pri čemu je pad stanovništva osjetno manji u naselju Knin (10%), negoli u Gradu Kninu. Depopulacijom su više pogođena naselja na periferiji – Po-

¹⁰ U Hrvatskoj su tijekom 20. stoljeća postojala četiri značajnija iseljenička vala stanovništva – prvi, od 1880-ih do Prvog svjetskog rata te odmah nakon završetka rata; drugi, na kraju Drugog svjetskog rata; treći 1960-ih godina prema zemljama Zapadne Europe; te četvrti, u 1990-ima usmjeren prema zapadnoeuropskim i prekomorskim zemljama (Akrap, 2004:693).

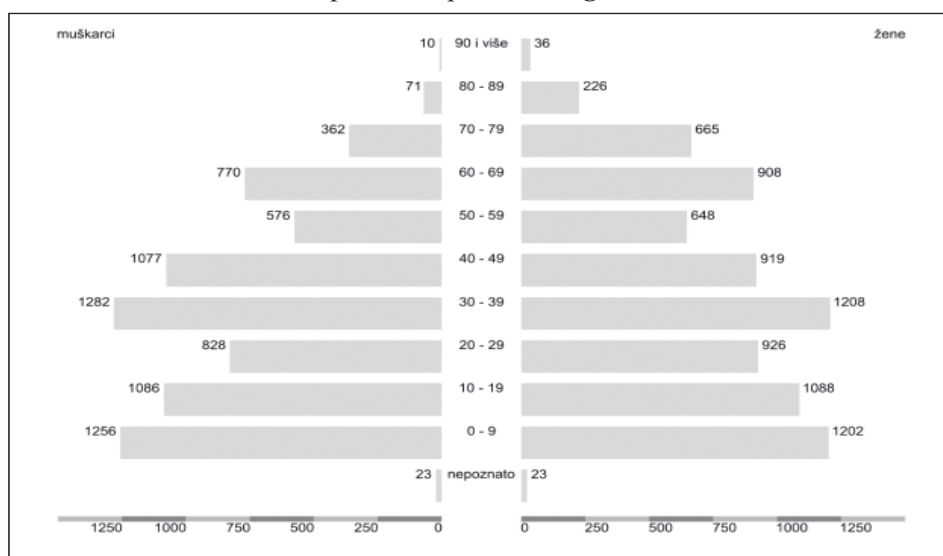
¹¹ Izvor: Šibensko-kninska županija – broj stanovnika po naseljima 1857.-2001. (www.dzs.hr).

¹² Izvor: Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Popis 2011. (www.dzs.hr).

lača (-91,6%), Plavno (-84,5%) i Strmica (-79,9%). Prema Popisu iz 2001. godine, jedino je naselje Kninsko Polje zabilježilo porast broja stanovnika (+31,0%) u odnosu na 1991. godinu (Glamuzina i sur., 2005). Što se tiče novijeg razdoblja, za razliku od Grada Knina koji prema Popisu iz 2011. bilježi porast stanovništva, u naselju Knin ono opada, pa u mjestu 2011. živi 4,5% stanovništva manje u odnosu na 2001. godinu.¹³

Od ukupno 15.190 stanovnika koliko je 2001. godine živjelo u Gradu Kninu, muškaraca je bilo 7.341 (48,3%), a žena 7.849 (51,7%). Grafički prikaz 3. donosi spolno-dobnu strukturu stanovništva kako je ona izgledala 2001. godine.

Grafički prikaz 3. Dobno-spolna struktura stanovništva Grada Knina prema Popisu 2001. g.¹⁴

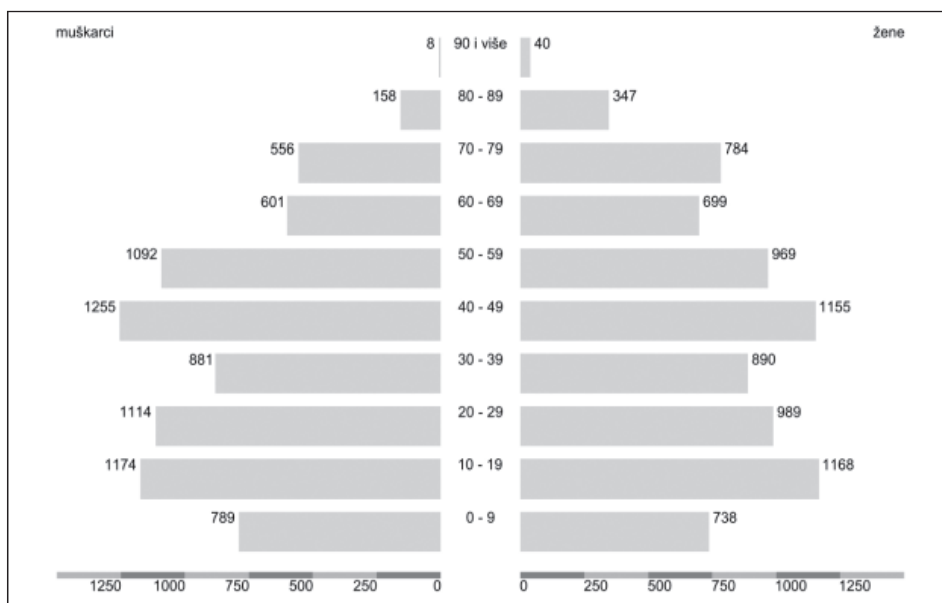

¹³ Usporedbe radi, ukratko ćemo navesti trendove Grada Šibenika u razdoblju od 1991. do 2011. godine. Na širem području tj. u Gradu Šibeniku 1991. godine živjelo je 55.842 stanovnika. Nakon toga bilježi se pad broja stanovnika, iako mnogo blaži za razliku od Grada Knina, pošto Šibenik nije direktno bio pogođen ratnim događanjima kao Knin. 2001. godine u Gradu Šibeniku živjelo je 51.553 stanovnika što je 92,3% u odnosu na 1991., dok je 2011. godine živjelo 46.332 stanovnika ili 83,0% u odnosu na 1991. godinu. Naselje Šibenik 1991. godine brojilo je 41.012 stanovnika, 2001. godine 37.060 (90,4% u odnosu na 1991.) te 2011. godine 34.302 stanovnika (83,6% u odnosu na 1991.), što je također blagi pad nakon Domovinskog rata. Općenito, pad broja stanovnika u razdoblju od 2001. do 2011. godine, bilo da je riječ o Kninu ili Šibeniku, pa i širem području, može se objasniti i smanjenom stopom nataliteta te emigracijom iz ekonomskih razloga.

¹⁴ Izvor: Stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima, Popis 2001. (www.dzs.hr).

Populacijska piramida Grada Knina 2001. godine približava se regresivnom tipu.¹⁵ Mladog stanovništva, do 19 godina, bilo je 4.632 ili 30,5%, a starog 60 i više godina 3.048 ili 20,1% od ukupnog broja. Grad Knin je 2001. godine imao indeks starosti 65,8, prosječna starost stanovništva je iznosila 36,1 godinu, dok je koeficijent starosti¹⁶ iznosio 24,1.¹⁷

Grafički prikaz 4. Dobno-spolna struktura stanovništva Grada Knina prema Popisu 2011. g.¹⁸

Prema Popisu iz 2011. godine u Gradu Kninu je 7.628 muškaraca ili 49,5%, dok je osoba ženskog spola 7.779, odnosno 50,5%. Grafički prikaz 4. pokazuje nastavak nepovoljnih demografskih procesa iz 2001. godine. Po-

¹⁵ *Regresivni ili kontraktivni* tip dobne strukture karakterizira nizak udio djece tako da baza piramide postaje uža od njezina središnjeg dijela, što uzrokuje nizak, opadajući prirodni prirast ili prirodno smanjenje i pokazuje proces depopulacije. Stope nataliteta praktički su na razini stopa mortaliteta ili niže (Zupanc, 2004).

¹⁶ Indeks starosti pokazuje omjer broja starog (60 i više godina) i mladog stanovništva (0-19 godina). Kritična vrijednost indeksa starosti iznosi 40, dok je granična vrijednost 100 koja označava da na svakog starog stanovnika dolazi jedan mladi. Proces demografskog starenja stanovništva počinje kada prosječna starost stanovništva iznosi 30 godina. *Koeficijent starosti* pokazuje udio (%) osoba starih 60 i više godina u ukupnom stanovništvu (Zupanc, 2004).

¹⁷ Izvor: Kontingenti stanovništva, po gradovima/općinama, Popis 2001. (www.dzs.hr).

¹⁸ Izvor: Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Popis 2011. (www.dzs.hr).

pulacijska piramida pokazuje suženu bazu i prošireni središnji dio, što znači kako je i dalje regresivnog tipa. Mladog stanovništva, do 19 godina je 3.869 ili 25,1%, što je približno 5% manje nego 2001. godine. S druge strane, starije populacije, 60 i više, je 3.193 ili 20,7%, a u usporedbi s desetljećem prije taj udio nije se bitno promijenio. Međutim, omjer starog i mladog stanovništva počeo se izjednačavati, a usporedo s tim i sam udio populacije srednje životne dobi se povećao; 2001. godine osoba u dobi od 30 do 59 godina bilo je 5.710 (37,6%), a 2011. godine 6.242 (40,5%). Indeks starosti za 2011. godinu iznosi 82,5, prosječna dob stanovništva je 39,6 godina, dok koeficijent starosti iznosi 20,7,¹⁹ što su upozoravajući podatci o negativnim demografskim trendovima.

Starenje stanovništva je općenita demografska pojava znakovita za cijelu Hrvatsku u blažem ili težem obliku. 2001. godine prosječna starost u RH iznosila je 39,3 godine, indeks starenja bio je 90,7, a koeficijent starosti 21,6. 2011. godine prosječna starost je 41,7 godina, indeks starenja 115, a koeficijent starosti 24,1.²⁰ Već desetljećima starenje stanovništva uzrokovano je smanjenim stopama nataliteta i povećanim stopama mortaliteta, emigracijom u kojoj prevladava stanovništvo u dobi od 20 do 40 godina, te stradanjima u svjetskim i Domovinskom ratu. Također, dobiveni podatci mogu se promatrati u kontekstu gospodarske krize koja izravno utječe na odluku o planiranju obitelji i odluku o napuštanju Hrvatske u potrazi za boljim životom.

PROMJENE U NARODNOSNOJ STRUKTURI

Imajući u vidu značaj događanja sredinom 1990-ih godina, promjene u narodnosnoj strukturi stanovništva Grada Knina pratili smo u razdoblju tri posljednja popisa stanovništva. Promjene u ovoj strukturi, u razdoblju od 1991. do 2011., donosi Grafički prikaz 5.²¹

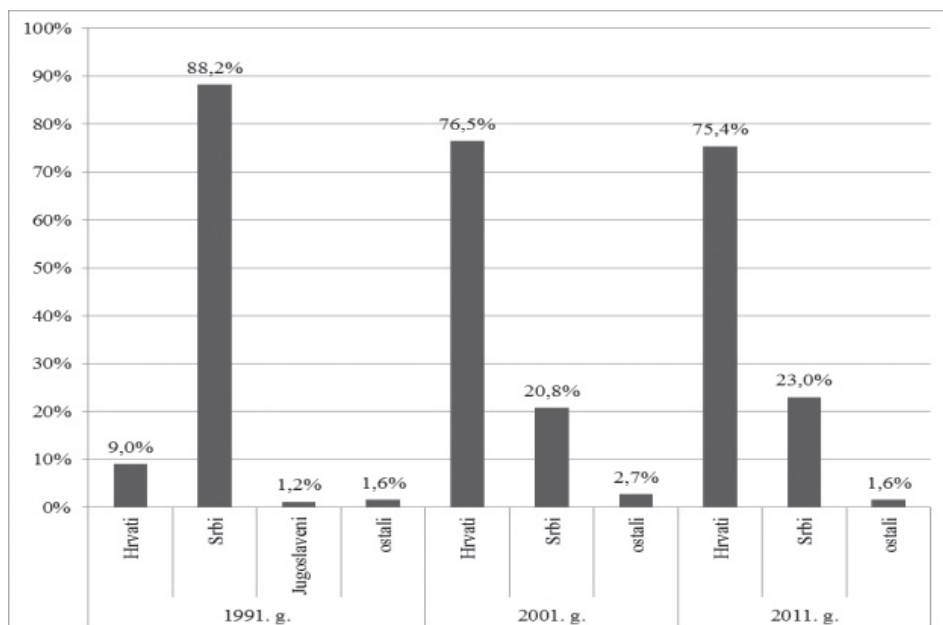
Kako je vidljivo iz Grafičkog prikaza 5., većinski udio u narodnosnoj strukturi 1991., činila je populacija srpske nacionalnosti, ukupno 37.888 ili 88,2%, dok je na drugom mjestu, ali s bitno manjim udjelom, hrvatsko stanovništvo, 3.886 ili 9,0%. Stanovnika koji su se izjašnjavali kao Jugoslaveni, bilo je 502 ili 1,2%, a *ostalih* 678 ili 1,6% od ukupnog broja.

¹⁹ Izvor: Kontingenti stanovništva po gradovima/općinama, Popis 2011. (www.dzs.hr).

²⁰ Izvori: Kontingenti stanovništva, po gradovima/općinama, Popis 2001. (www.dzs.hr), te Kontingenti stanovništva po gradovima/općinama, Popis 2011. (www.dzs.hr).

²¹ Podatci za 2001. i 2011. godinu odnose se na administrativno-teritorijalnu jedinicu Grada Knina, dok se podatci za 1991. godinu odnose na područje Općine Knin koja je 1991. godine obuhvaćala površinu od 1.079 km² uključujući 42 naselja od kojih je jedno bilo i naselje Knin. U općini je živjelo 42.954 stanovnika.

Grafički prikaz 5. Narodnosna struktura stanovništva općine Knin 1991.²², te Grada Knina 2001. i 2011. g.²³

Što se tiče naselja Knin, 1991. godine ono broji ukupno 12.331 stanovnika, a u pogledu narodnosne strukture većinsko je stanovništvo srpske nacionalnosti, kojega je ukupno 9.867 ili 80,0%. Hrvatsko stanovništvo bilo je sljedeće po zastupljenosti s 1.660 stanovnika ili 13,5%. Jugoslavenom se izjasnio 381 stanovnik, odnosno 3,1%, dok je unutar kategorije *ostalih*, ukupno 423 stanovnika ili 3,4%.²⁴

Kako je vidljivo iz prethodnih podataka, narodnosna struktura općine i naselja Knin pokazuje se s blagim razlikama. Srpsko stanovništvo 1991. godine činilo je većinu u oba slučaja, dok je njegov udio nešto manji u samom naselju čineći 4/5 stanovništva, za razliku od približno 9/10 stanovništva općine. S druge strane, udio hrvatskog stanovništva bio je nešto veći u naselju, gdje je činio oko 1/7 od ukupnog broja, nego u općini, 1/11 od ukupnog broja.

²² Izvor: Popis stanovništva u Hrvatskoj 1991.: Knin, podatci se odnose na općinu Knin koja se 1991. godine sastojala od 42 naselja i brojila ukupno 42.954 stanovnika.

²³ Izvori: Stanovništvo prema narodnosti, po gradovima/općinama, Popis 2001. (www.dzs.hr), te Stanovništvo prema narodnosti po gradovima/općinama, Popis 2011. (www.dzs.hr) – podatci se odnose na Grad Knin.

²⁴ Izvor: Popis stanovništva u Hrvatskoj 1991.: Knin, podatci se odnose na naselje Knin.

Podatci za 2001. godinu pokazuju znatno izmijenjenu narodnosnu strukturu, kao rezultat migracija srpskog, odnosno stanovništva hrvatske nacionalnosti. Od 15.190 stanovnika, koliko ih je bilo u Gradu Kninu 2001. godine, Hrvati su činili većinski udio, 11.613 stanovnika ili 76,5%, dok je Srba 3.164 ili 20,8%. Kategorija *ostali*, obuhvaća nacionalne manjine čiji udio pojedinačno nije prelazio 0,2% (Albance, Bošnjake, Crnogorce, Čehe, Mađare, Makedonce, Nijemce, Ruse, Rusine, Slovence, Talijane i Ukrajinke), zatim stanovnike koji se nisu izjasnili u smislu nacionalne pripadnosti, te stanovnike čija je nacionalna pripadnost ostala nepoznata. Pod kategoriju *ostalih* potpadalo je ukupno 413 stanovnika ili 2,7%.

Prema Popisu iz 2011. godine, od 15.407 stanovnika, Hrvati i dalje čine većinu s ukupno 11.612 stanovnika ili 75,4%, što je neznatna promjena u odnosu na 2001. godinu. Srbi su, kao i desetljeće ranije, na drugom mjestu po zastupljenosti s 3.551 stanovnika ili 23,0%. Međutim njihov udio blago se povećao. Kategorija *ostali* obuhvaća 233 stanovnika ili 1,6% od ukupnog broja.²⁵

PROMJENE U OBRAZOVNOJ STRUKTURI

Obrazovna struktura stanovništva nekog područja jasan je pokazatelj tzv. ljudskog kapitala – udjela buduće obrazovane radne snage s obzirom na pripadajuće profesionalne djelatnosti. Drugim riječima, elementi obrazovanja i profesionalne aktivnosti međusobno su povezani, što je glavni razlog zbog kojeg smo proučavali obrazovnu strukturu Grada Knina. Ljudski kapital formira se u formalnom i neformalnom²⁶ sustavu obrazovanja. Formalno obrazovanje obuhvaća: predškolski odgoj i obrazovanje, obvezno osnovnoškolsko obrazovanje, srednjoškolsko obrazovanje, više i visoko obrazovanje, te sustav cjeloživotnog obrazovanja i obrazovanja odraslih (Babić, 2004).

Obrazovna struktura Grada Knina, prema popisima iz 2001. i 2011. godine, prikazana je u Tablicama 1. i 2. Nadalje ćemo analizirati promjene u ovoj strukturi s obzirom na spol, a također ćemo istu promotriti u kontekstu obrazovne strukture stanovništva Hrvatske.

²⁵ Kategoriju *ostalih* čine sve druge nacionalne manjine čiji udio pojedinačno ne prelazi 0,3% (Albanci, Bošnjaci, Crnogorci, Česi, Mađari, Makedonci, Nijemci, Romi, Rusi, Rusini, Slovaci, Slovenci, Talijani i Ukrajinci), zatim stanovnici koji se nisu izjasnili u smislu nacionalne pripadnosti, stanovnici koji su se izjasnili u smislu vjerske ili regionalne pripadnosti te naposljetku stanovnici čiji je nacionalni status ostao nepoznat.

²⁶ Neformalni sustav obuhvaća obiteljski odgoj i obrazovanje, ali i mogućnosti koje stoje na raspolaganju za informalno obrazovanje kao što su mediji, novine, televizija, javna okupljanja, dostupnost javnih knjižnica, javne radionice, javne kampanje, skupovi i sl.

Tablica 1. Stanovništvo Grada Knina staro 15 i više godina prema postignutoj razini obrazovanja i spolu 2001. g.²⁷

razina obrazovanja	spol				ukupno		
	m		ž		f	%	
	f	%	f	%	f	%	
<i>bez škole</i>	86	0,7	678	5,9	764	6,6	
<i>1-3 razreda OŠ</i>	145	1,3	370	3,2	515	4,5	
<i>4-7 razreda OŠ</i>	320	2,8	570	4,9	890	7,7	
<i>osnovna škola</i>	1 129	9,8	1 598	13,82	2 727	23,6	
<i>srednje škole</i>	škole za zanimanje u trajanju 1-3 god. i škole za KV i VKV radnike	2 571	22,2	1 264	10,9	3 835	33,2
	škole za zanimanje u trajanju od 4 i više godina	602	5,2	902	7,8	1 504	13,0
	gimnazija	145	1,3	218	1,9	363	3,1
	ukupno	3 318	28,7	2 384	20,6	5 702	49,3
<i>viša škola, I. (VI.) stupanj fakulteta i stručni studij</i>	238	2,1	206	1,8	444	3,8	
<i>fakulteti, umjetničke akademije i sveučilišni studij</i>	254	2,2	229	2,0	483	4,2	
<i>magisterij</i>	8	0,1	3	0,1	11	0,1	
<i>doktorat</i>	1	0,1	-	-	1	0,1	
<i>nepoznato</i>	15	0,1	16	0,1	31	0,3	
ukupno	5 514	47,7	6 054	52,3	11 568	100,0	

Grad Knin je 2001. godine brojio ukupno 11.568 stanovnika u dobi od 15 godina i starije. Broj žena nešto je veći od broja muškaraca, 6.054 (52,3%) naspram 5.514 (47,7%). Najveći je udio stanovnika sa srednjoškolskim obrazovanjem, njih ukupno 5.702 ili 49,3%, pri čemu je u toj kategoriji više muškaraca (3.318 ili 28,7%) nego žena (2.384 ili 20,6%).

Prema Popisu iz 2001., srednjoškolsko obrazovanje obuhvaćalo je potkategorije: (1) škole za zanimanje u trajanju 1-3 god. i škole za KV i VKV radnike, zatim (2) škole za zanimanje u trajanju od 4 i više godina te (3)

²⁷ Izvor: Stanovništvo staro 15 i više godina prema starosti, spolu i razini završene škole, po gradovima/općinama, Popis 2001. (www.dzs.hr).

gimnazije. Broj muškaraca, u odnosu na broj žena, bio je veći jedino u prvoj potkategoriji, 2.571 muškarac ili 22,2%, te 1.264 žene, odnosno 10,9%, dok su kod četverogodišnjih zanimanja i gimnazija zastupljenije žene.

Stanovništva s osnovnom školom 2001. godine bilo je ukupno 2.727 ili 23,6%, pri čemu je udio žena veći, 1.598 ili 13,8%, u odnosu na udio muškaraca, 1.129 ili 9,8%. Stanovništva bez škole i s nepotpunom osnovnom školom bilo je 2.169 ili 18,8%, a broj žena unutar te kategorije gotovo je tri puta veći od broja muškaraca; 1.618 žena (14,0%) nasuprot 551 muškarcu (4,8%). Također, i u potkategorijama, stanovništvo bez škole, sa završenih 1-3 razreda OŠ i sa završenih 4-7 razreda OŠ, broj žena nadilazi broj muškaraca.

Ukupno je, uključujući sve kategorije, u Gradu Kninu 2001. godine bilo 939 ili 8,1% visokoobrazovanih, pri čemu je žena 438 (3,8%) i muškaraca 501 ili (4,3%). Broj muškaraca nadilazio je broj žena u prve 3 razine visokoškolskog obrazovanja, dok je na razini doktorata bio samo jedan muškarac.²⁸

Tablica 2. Stanovništvo Grada Knina staro 15 i više godina prema postignutoj razini obrazovanja i spolu 2011. g.²⁹

		spol				ukupno	
		m		ž			
razina obrazovanja		f	%	f	%	f	%
<i>bez škole</i>		33	0,3	324	2,6	357	2,8
<i>1-3 razreda OŠ</i>		10	0,1	92	0,7	102	0,8
<i>4-7 razreda OŠ</i>		209	1,7	605	4,8	814	6,4
<i>osnovna škola</i>		1 165	9,2	1 747	13,8	2912	23,0
<i>srednja škola*</i>		4175	33,0	2970	23,5	7145	56,4
<i>visoko obraz.</i>	stručni studij**	331	2,6	401	3,2	732	5,8
	sveuč. studij***	291	2,3	291	2,3	582	4,6
	doktorat znanosti	12	0,1	2	0,1	14	0,1
ukupno		634	5,0	694	5,5	1328	10,5
<i>nepoznato</i>		3	0,1	-	-	3	0,1
ukupno		6229	49,2	6432	50,8	12661	100,0

* obuhvaćene su sve srednje škole – industrijske i obrtničke strukovne škole, škole za zanimanje, škole za KV i VKV radnike, tehničke i srodne strukovne škole i gimnazije;
 ** obuhvaćene su sve više škole, I. (VI.) stupnjevi fakulteta te stručni studiji po Bologni;
 *** obuhvaćeni su svi fakulteti, umjetničke akademije, svi sveučilišni studiji po Bologni te magistarski znanstveni, stručni i umjetnički studij.

²⁸ Prema Popisu iz 2001. godine visokoškolsko obrazovanje obuhvaćalo je: (1) višu školu, I. (VI.) stupanj fakulteta i stručni studij, (2) fakultete, umjetničke akademije i sveučilišni studij, (3) magisterij, te (4) doktorat.

²⁹ Izvor: Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu, Popis 2011. (www.dzs.hr).

Prema Popisu iz 2011. godine, u Gradu Kninu je 12.661 stanovnika u dobi od 15 godina i starije, odnosno 6.229 muškaraca (49,2%) i 6.432 žene (50,8%). Kao i deset godina ranije, najviše je stanovništva sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem kojeg je 2011. godine 7.145 ili 56,4%. No, u usporedbi s prošlim Popisom taj udio se povećao, što ide u prilog pozitivnim promjenama u ovoj strukturi. Broj muškaraca sa završenom srednjom školom i dalje prednjači u odnosu na žene: 4.175 (33,0%) naspram 2.970 (23,5%), što je gotovo jednak omjer po spolovima kao i desetljeće ranije; 2001. godine omjer muškaraca i žena bio je 1,39 : 1, a 2011. godine 1,41 : 1.³⁰

Stanovnika sa završenim osnovnoškolskim obrazovanjem je 2.912 ili 23,0%, te je ova skupina na drugom mjestu po zastupljenosti unutar obrazovne strukture, kao i 2001. godine. Muškaraca sa završenom osnovnom školom je 1.165 (9,2%), a žena 1.747 (13,8%), što znači da se udio žena u ovoj kategoriji povećao u odnosu na deset godina ranije; omjer muškaraca i žena 2001. godine bio je 1 : 1,42, a 2011. godine je 1 : 1,50. Općenito, udio stanovništva sa završenim osnovnoškolskim obrazovanjem blago se smanjio u odnosu na 2001. godinu.

U kategorijama bez škole i s nepotpunom osnovnom školom ukupno je 1.273 (10,1%) stanovnika, te su i ovdje zastupljenije žene, kojih je 1.021 (8,1%), dok je muškaraca samo 252 (2,0%). Omjer po spolovima za 2011. godinu je 1 muškarac naspram 4,1 žene, dok je 2001. godine bio 1 : 2,9, što je znatno pogoršanje u pogledu zastupljenosti žena u ovoj kategoriji. Ipak, ako uzmemo u obzir ukupan broj, udio stanovništva bez škole i s nepotpunom osnovnom školom, isti se smanjio s 18,8% 2001. na 10,1% 2011. godine.

U kategoriji stanovništva sa završenim visokoškolskim obrazovanjem bilježi se blaga i pozitivna promjena u odnosu na 2001. godinu, barem što se tiče ukupnog udjela: 1.328 ili 10,5% u odnosu na 939 ili 8,1% deset godina prije. Broj žena prednjači kod razine stručnog studija, tj. 401 žena ili 3,2%, u odnosu na 331 muškarca ili 2,6%, izjednačen je s brojem muškaraca u pogledu sveučilišnog studija; 291 žena i 291 muškarac, dok je izrazito podzastupljen kod razine doktorata znanosti; 12 muškaraca i samo dvije žene. Ipak, ako uzmemo u obzir sve tri razine visokoškolskog obrazovanja zajedno, broj žena blago prednjači u odnosu na broj muškaraca: 694 (5,5%) naspram 634 (5,0%).³¹

³⁰ U Popisu iz 2011. godine ne navode se posebni podatci za pojedino srednjoškolsko usmjerenje, tako da ne možemo usporediti omjere prema spolovima s 2001. godinom.

³¹ Nakon Bolonjske reforme struktura visokoškolskog obrazovanja u Hrvatskoj se izmijenila, pa prema Popisu iz 2011. godine imamo sljedeće razine: stručni studij, sveučilišni studij i doktorat znanosti.

Na koncu, obrazovnu strukturu stanovništva Grada Knina usporedili smo s istom strukturom Hrvatske, pri čemu se pokazala približnost u pogledu osnovnoškolskog i srednjeg obrazovanja, te razlika kod postotka stanovništva s visokim obrazovanjem. Naime, u Republici Hrvatskoj 2011. godine³² je 52,6% stanovnika sa završenom srednjom školom, a u Kninu 56,4%, dok je s osnovnim obrazovanjem u Hrvatskoj 21,3%, a u Kninu 23,4%. Visoko obrazovanih u Republici Hrvatskoj bilo je 16,4%, a te je populacije približno 6% manje u Kninu, gdje je visokoobrazovanih 10,5% stanovnika.

Značajnijih razlika nema ni u pogledu zastupljenosti spolova u obrazovnoj strukturi. Muškaraca sa završenom srednjom školom u Hrvatskoj je 28,6%, a žena 24,0%, s omjerom 1,19 : 1, što je blaži disparitet među spolovima nego u Gradu Kninu. Sa završenim osnovnoškolskim obrazovanjem u Hrvatskoj je 8,7% muškaraca, a žena 12,6%, s omjerom 1 : 1,45, pri čemu su podatci podudarni onima za Grad Knin. Udio visokoobrazovanih muškaraca u Hrvatskoj je 7,6%, a žena 8,7%, dok je u Kninu podjednako (5%) muškaraca i žena s ovom razinom obrazovanja. Također, osoba bez škole i s nepotpunom osnovnom školom u Hrvatskoj je 9,5%, što je vrlo mala razlika u odnosu na Grad Knin. Podatci prema spolu su sljedeći: muškarci 2,7%, a žene 6,8%, s omjerom 1 : 2,56.³³

PROMJENE U STRUKTURI STANOVNIŠTVA PREMA AKTIVNOSTI

Elementi obrazovanja i profesionalne aktivnosti međusobno su povezani, što je razlog zbog kojeg smo u analizu uzeli i strukturu stanovništva prema aktivnosti. Međuovisnost demografskih i društveno-gospodarskih gibanja možda se ponajbolje opaža na značajkama ekonomske strukture stanovništva kao razmjerno pouzdanog sintetičkog pokazatelja razvijivosti nekog prostora (Wertheimer-Baletić, 1999).

³² Izvor: Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu, Popis 2011. (www.dzs.hr).

³³ Većina nezaposlenih u Hrvatskoj (62%) u razdoblju od 2007. do 2008. godine ima završenu srednju školu (strukovnu ili gimnaziju). Također, od 2007. godine unutar spomenute obrazovne kategorije bilježi se povećani udio onih koji aktivno traže zaposlenje. Podatci o obrazovnoj strukturi Hrvatske nisu bitno drugačiji ni za zaposleno stanovništvo – najveći udjel je onih sa završenom srednjom školom. Suvremeni način života postaje sve složeniji i predstavlja veliki izazov za svakog pojedinca, neovisno o postignutoj obrazovnoj razini. Hrvatsko društvo je tranzicijsko društvo, u kojem određeni koncepti poput cjeloživotnog obrazovanja i konstantnog profesionalnog usavršavanja nisu sasvim zaživjeli. Suvremeno obrazovanje stanovništva u Hrvatskoj trebalo bi ići u korak s drugim društvenim promjenama – razvijanju međusobne tolerancije, demokracije te svijesti o osobnom identitetu (Vican, 2013.).

Za popisne godine 2001. i 2011., strukturu prema aktivnosti donose Tablice 3. i 4., pri čemu je i ova struktura razmatrana u aspektu spola.³⁴

Tablica 3. Stanovništvo Grada Knina prema trenutačnoj aktivnosti i spolu 2001. g.³⁵

		spol				ukupno	
		m		ž			
trenutačna aktivnost		f	%	f	%	f	%
aktivno stanov.	obavlja zanimanje	1926	12,7	1220	8,0	3146	20,7
	ukupno	3455	22,7	2548	16,8	6003	39,5
osobe s osobnim prihodom		1610	10,6	1905	12,5	3515	23,1
uzdržavano stanovništvo		2276	15,0	3396	22,4	5672	37,3
ukupno		7341	48,3	7849	51,7	15190	100,0

Od 15.190 stanovnika Grada Knina u 2001., ekonomski aktivno je 6.003 ili 39,5%, od čega je više muškaraca, 3.455 ili 22,7%, nego žena 2.548 ili 16,8%. Ekonomski aktivnog stanovništva koje obavlja zanimanje bilo je ukupno 3.146 ili 20,7%, od čega muškaraca 1.926, odnosno 12,7%, a žena 1.220 ili 8,0%.

Iste godine nezaposlenih je 2.857 ili 18,8%, od čega muškaraca 1.529 ili 10,1%, te žena 1.328 ili 8,7%, što je omjer 1,58 : 1. Omjer nezaposlenih osoba je 1,15 : 1. Također, nezaposlenih žena bilo je nešto više nego zaposlenih, 1.328 u odnosu na 1.220, dok je kod muškaraca situacija obratna, 1.529 nezaposlenih i 1.926 zaposlenih.

Uzdržavanog stanovništva 2001. je 5.672 ili 37,3%, od čega 2.276 muškaraca ili 15,0% i 3.396 ili 22,4% žena, dok je osoba s osobnim prihodom bilo 3.515 ili 23,1%, s tim kako je u ovoj skupini više žena (1.905 ili 12,5%), nego muškaraca (1.610 ili 10,6%).

Ukupan broj zaposlenih stanovnika iznosio je 2001. godine 3.146, od čega je muškaraca 61,2%, a žena 38,8%. U Popisu iz 2001. godine spominje se ukupno 18 vrsta djelatnosti, te kategorija *nepoznata djelatnost*.³⁶

³⁴ Kod ove strukture podatci Popisa za 2001. godinu odnose se na ukupno stanovništvo Grada Knina (15.190), dok se podatci za 2011. odnose na populaciju u dobi od 15 godina i stariju (12.661). Također, metodologija Popisa iz 2001. nije evidentirala udjele stanovništva po određenim kategorijama koje su prikazane za 2011. godinu (kao npr. udio učenika, studenata i sl.).

³⁵ Izvor: Stanovništvo prema aktivnosti i spolu, po gradovima/općinama, Popis 2001. (www.dzs.hr).

³⁶ Izvor: Zaposleni prema pretežitoj aktivnosti po položaju u zaposlenju, djelatnosti i spolu, po gradovima/općinama, Popis 2001. (www.dzs.hr).

Najveći broj zaposlenih bio je u djelatnostima javne uprave i obrane te obveznog socijalnog osiguranja u kojima je radilo 630 stanovnika ili 20,0%, od čega 462 muškarca (14,7%) i 168 žena (5,3%). S druge strane, najmanji broj zaposlenih bio je u djelatnostima ribarstva (5 muškaraca) te rudarstva i vađenja (2 muškarca). Ako zanemarimo djelatnosti ribarstva i rudarstva u kojima su bili zaposleni samo muškarci, te djelatnosti vezane uz privatna kućanstva sa zaposlenim osobljem u kojima su radile samo žene, preostaje promotriti ukupno 15 vrsta djelatnosti kako bismo odredili omjere zaposlenih po spolovima. Kod njih osam udio muških zaposlenika bio je veći u odnosu na udio žena, a najveći dispariteti karakterizirali su građevinarstvo ($m : \mathring{z} = 18,86 : 1$), prijevoz, skladištenje i veze ($6,16 : 1$) te opskrba električnom energijom, plinom i vodom ($5,13 : 1$). Kod preostalih sedam vrsta djelatnosti udio žena nadmašivao je udio muškaraca, a najviše su se isticali: financijsko posredovanje ($m : \mathring{z} = 1 : 2,60$), obrazovanje ($1 : 2,57$) te zdravstvena zaštita i socijalna skrb ($1 : 2,16$).

Tablica 4. Stanovništvo Grada Knina staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti i spolu 2011. g.³⁷

		spol				ukupno	
		m		ž			
trenutačna aktivnost		f	%	f	%	f	%
zaposleni		2329	18,4	1652	13,0	3981	31,4
<i>Nezaposleni</i>	nezaposleni, traže prvo zaposlenje	180	1,4	208	1,6	388	3,1
	nezaposleni, traže prvo zaposlenje	619	4,9	577	4,6	1196	9,4
	ukupno	799	6,3	785	6,2	1584	12,5
<i>Nezaposleni</i>	umirovljenici	1653	13,1	1505	11,9	3158	24,9
	osobe koje se bave obavezama u kućanstvu	35	0,3	1072	8,5	1107	8,7
	učenici ili studenti	610	4,8	723	5,7	1333	10,5
	ostale neaktivne osobe	802	6,3	693	5,5	1495	11,8
	ukupno	3100	24,5	3993	31,5	7093	56,0
nepoznato		1	0,1	2	0,1	3	0,1
ukupno		6229	49,2	6432	50,8	12661	100,0

³⁷ Izvor: Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu, Popis 2011. (www.dzs.hr).

Podatci za 2011. godinu pokazuju kako je zaposlenih 3.981 ili 31,4%, među kojima je više muškaraca 2.329 ili 18,4%, nego žena 1.652 ili 13,0%. Omjer zaposlenih muškaraca i žena iznosi 1,41 : 1, što je blaga promjena u korist žena u odnosu na desetljeće ranije. Nezaposlenih osoba je ukupno 1.584 ili 12,5%, od čega muškaraca 799 ili 6,3%, a žena 785 ili 6,2%. Omjer nezaposlenih osoba po spolu je 1,02 : 1, u korist muškaraca, što govori o blagoj promjeni u odnosu na desetljeće ranije. Omjer zaposlenog i nezaposlenog stanovništva 2011. godine iznosi 2,51 : 1, dok su omjeri prema spolovima sljedeći: zaposlenih naspram nezaposlenih muškaraca je 2,91 : 1, a zaposlenih naspram nezaposlenih žena je 2,10 : 1. Ako usporedimo te podatke s 2001. godinom kada je omjer zaposlenih i nezaposlenih bio 1,10 : 1, a omjeri prema spolovima sljedeći: zaposleni - nezaposleni muškarci 1,26 : 1, te zaposlene - nezaposlene žene 1 : 1,09, možemo konstatirati kako je došlo do izvjesnog poboljšanja u ovoj strukturi stanovništva.

Prema Popisu iz 2011. godine ekonomski neaktivnog stanovništva je ukupno 7.093 ili 56,0%. Za razliku od prošlog Popisa, u ovome je metodologija evidentiranja podataka precizirana, pa smo u mogućnosti precizno odrediti udjele pojedinih kategorija ekonomski neaktivnog stanovništva. Ekonomski neaktivnog muškog stanovništva je 3.100 ili 24,5%, a ženskog 3.993 ili 31,5%. Umirovljenika je ukupno 3.158 ili 24,9%, što je blagi pad u odnosu na desetljeće prije, kada je umirovljenika bilo 3.515. Razlika je također i u omjeru spolova: 2011. godine nešto je više muškaraca nego žena među umirovljenicima. Učenika ili studenata ukupno je 1.333 ili 10,5%, s tim kako je u toj skupini nešto više osoba ženskog (723 ili 5,7%) nego muškog spola (610 ili 4,8%). Situacija je bitno drugačija kod skupine ekonomski neaktivnog stanovništva koje se bavi obvezama u kućanstvu, pošto uključuje 35 muškaraca (0,3%) te 1.072 žene (8,5%). Posljednja skupina ekonomski neaktivnog stanovništva evidentirana je pod nazivom *ostale neaktivne osobe*, kojih je 2011. godine ukupno 1.495 ili 11,8%, od čega muškaraca 802 (6,3%) te žena 693 (5,5%).

Podatke o zaposlenom stanovništvu Grada Knina prema djelatnostima za 2001. godinu usporedit ćemo s podacima posljednjeg Popisa, prema kojemu je zaposlenog stanovništva ukupno 3.981, što je porast za oko 1,27 puta u odnosu na deset godina ranije. Unutar ukupnog broja zaposlenih 2011. godine udio muškaraca je 58,5%, a žena 41,5%. Podjela rada prema sektorima nešto je drugačija za razliku od Popisa iz 2001. godine, pa sada imamo ukupno 21 vrstu djelatnosti (plus kategoriju *nepoznato*).³⁸ Najveći

³⁸ Izvor: Zaposleni prema područjima djelatnosti, starosti i spolu, Popis 2011. (www.dzs.hr).

broj zaposlenih, kao i deset godina ranije, jest u djelatnostima javne uprave i obrane te obveznog socijalnog osiguranja koje broji 651 stanovnika ili 16,4%, od čega 436 muškaraca (11,0%) i 215 žena (5,4%). Najmanji broj zaposlenih u djelatnostima je izvanteritorijalnih organizacija i tijela (1 muškarac i 2 žene), zatim u djelatnostima kućanstva kao poslodavca te djelatnostima kućanstava koja proizvode različitu robu i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe (u kojima radi 8 žena), te naposljetku u djelatnostima poslovanja nekretninama (u kojima radi 5 muškaraca i 4 žene).

Ukoliko zanemarimo djelatnosti vezane uz kućanstvo, s obzirom da u njima rade samo žene, u preostalima smo odredili omjere zaposlenih prema spolu. Kod ukupno 12 vrsta djelatnosti broj zaposlenih muškaraca veći je u odnosu na žene, a posebno se ističu: građevinarstvo s omjerom 37,63 muškaraca i 1 žene, rudarstvo i vađenje 8 : 1, te prijevoz i skladištenje 7,02 : 1. Kod ostalih osam vrsta djelatnosti broj zaposlenih žena veći je u odnosu na muškarce. Najveće razlike su u djelatnostima zdravstvene zaštite i socijalne skrbi s omjerom 1 muškarac naspram 3,29 žena, zatim obrazovanju 1 : 2,8, te u djelatnostima izvanteritorijalnih organizacija i tijela 1 : 2.

ZAKLJUČAK

U zaključnom dijelu rada, rezimirat ćemo postignute nalaze o promjenama u promatranim strukturama stanovništva Grada Knina.

U pogledu ukupnog broja stanovnika Grada Knina, u razdoblju 1991.-2001. taj se broj smanjio za 34%, dok je u naselju Knin broj stanovnika manji za oko 10%, što govori kako je depopulacija više pogađala naselja na periferiji (Glamuzina i sur., 2005). Naši rezultati analize popisnog razdoblja 2001.-2011. pokazuju određenu stabilizaciju, s laganim porastom stanovništva u Gradu Kninu, te blagim padom u naselju Knin. Dobna struktura Grada Knina, prati opći proces demografskog starenja u Hrvatskoj (Werheimer-Baletić, 2004; Živić i sur., 2005; Mečev i Vudrag, 2012). Starenje stanovništva proces je s negativnim implikacijama na gospodarski razvoj i različite ekonomske varijable jer stare funkcionalni dobni kontingenti koji su od velike važnosti za gospodarski razvoj (Mečev i Vudrag, 2012). Demografsko starenje i neravnoteža među dobnim skupinama ima višestruke nepovoljne posljedice, koje posebice dolaze do izražaja u okolnostima slabije razvijenosti i gospodarske krize. Nepovoljni trendovi predviđaju se i u narednim desetljećima, čime će se produbljivati gospodarska i društvena kriza te ugroziti razvoj. Kako bi se proces starenja ublažio valja ustrajati u provedbi aktivne pronatalitetne politike kao sastavnog dijela opće razvojne politike (Nejašmić, Toskić, 2013:103).

Za razliku od intenzivnih promjena u narodnosnoj strukturi koje su evidentirane u međupopisnom razdoblju 1991.-2001., posebice u Gradu Kninu, a manje u samom naselju Knin, između 2001. i 2011. godine narodnosna struktura naselja i područja se stabilizira, uz dominirajuću hrvatsku nacionalnu komponentu. Tako se u novijem razdoblju pokazuje kontinuitet približno dvotrećinske većine hrvatske nacionalnosti, te blagi rast srpske koja se približava četvrtinskom udjelu u narodnosnoj strukturi 2011. godine. Koncept „uzburkanosti etniciteta“ koji koristi Perunović (1989:200), označujući burne društvene procese etničkih pitanja znakovitih za drugu polovicu 20. stoljeća, svakako je primjenjiv na promatrano područje. S obzirom na promjene od 1990-ih godina, novija previranja i osjetljivost problematike na ovom području, promjene u narodnosnoj strukturi trebaju svakako i daljnje znanstveno praćenje, a njihovo tumačenje treba biti u kontekstu tekućih socijalnih i političkih procesa i promjena.

U pogledu obrazovne strukture, postignuti nalazi generalno pokazuju kako se u razdoblju od deset godina vide pozitivni pomaci. Važnost praćenja promjena u obrazovnoj strukturi je njena neposredna povezanost s razvitkom i napretkom društva, što su nepromjenjive kategorije, a ostvarive su smanjivanjem obrazovnih, socijalnih i drugih razlika. Ono što je društveno promjenljivo, to je niz vrijednosti koje se odražavaju na sustav obrazovanja. Imati pretenzije dostizanja standarda kvalitete življenja i gospodarskog rasta razvijenih zemalja u Hrvatskoj trebaju početi sagledavanjem nacionalne obrazovne slike, te identificiranjem onih o kojima ovisi razvoj zemlje (Vican, 2013:97). Cjelokupna obrazovna struktura Grada Knina u 2011. godini je na nešto višoj razini negoli desetljeće ranije, a pomaci su i u pogledu postizanja jednakopravnosti spolova u visokoškolskom obrazovanju, izuzev na razini doktorata znanosti. Napose treba kazati kako je obrazovna struktura Knina usporediva s istom strukturom Hrvatske.

Aktivno stanovništvo i njegova struktura uzima se kao indikator stupnja društvene i gospodarske razvijenosti nekog prostora (Crkvenčić, 1973; Wertheimer-Baletić, 1999). Veća, odnosno, brojem i udjelom izraženija ekonomska aktivnost stanovništva određenog prostora ukazuje i na njegovu jaču gospodarstvenu aktivnost i vice versa (Živić, 1996:103). Prema postignutim podacima Grad Knin 2011. godine ima najviše ekonomski neaktivnog stanovništva, koje s udjelom od 56% prelazi polovinu stanovništva starijeg od 15 godina. Unutar ove kategorije je najviše umirovljenika. Broj zaposlenih osoba opao je za 8,1%, nezaposlenog stanovništva je 12,5%, od kojih velika većina traži drugi posao. Podatci za Grad Knin, koje je u ovom aspektu polučilo naše istraživanje, izravno su pokazatelj nepovoljnog gospodarskog stanja na ovom području, a kao odraz širih gospodarskih kretanja i društvenih prilika u Hrvatskoj.

Literatura

1. Akrap, Anđelko (1995): Demografsko starenje i procesi u Hrvatskoj s osvrtom na privremeno okupirani prostor, *Revija za socijalnu politiku* 2 (1): 37-50.
2. Akrap, Anđelko (2004): Zapošljavanje u inozemstvu i prirodna depopulacija seoskih naselja, *Društvena istraživanja* 13 (4-5): 675-699.
3. Akrap, Anđelko (2005): Demografsko stanje, trendovi, perspektive i nužnost provođenja populacijske politike u Republici Hrvatskoj, *Zdravlje majki i djece* 1 (2).
4. Babić, Zdenko (2004): Participacija i ulaganje u obrazovanje u Hrvatskoj, *Privredna kretanja i ekonomska politika* 14 (101): 29-53.
5. Crkvenčić, Ivan (1973): Struktura aktivnog stanovništva SR Hrvatske kao indikator stupnja njene gospodarske i društvene razvijenosti, *Hrvatski geografski glasnik* 35 (1): 29-49.
6. Glamuzina, Martin; Šiljković, Željka; Glamuzina, Nikola (2005): Demographic Development of the Town of Knin in 1991/2001 Intercensal Period, *Geoadria* 10 (1): 69-89.
7. Korda, Zoran (2015): Knin: U deset najvećih tvrtki radi samo 269 ljudi, najprofitabilnija apoteka, URL: <http://www.tportal.hr/biznis/kompanije/391636/Knin-U-deset-najvecih-tvrtki-radi-samo-269-ljudi-najprofitabilnija-apoteka.html> (15. 09. 2015.).
8. Mečev, Dijana; Vudrag, Nikolina (2012): Utjecaj demografskog procesa starenja na gospodarska kretanja u Republici Hrvatskoj, *Praktični menadžment, stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta* 3 (2): 37-41.
9. Mužić, Ivan (2006): *Hrvatska povijest devetoga stoljeća*, Split: Naklada Bošković.
10. Nejašmić, Aleksandar; Toskić Ivo (2013): Starenje stanovništva u Hrvatskoj – sadašnje stanje i perspektive, *hrvatski geografski glasnik* 75(1): 89 –110.
11. Perunović, Sreća (1989): Etnicitet, nacije i nacionalne manjine u suvremenosti, *Migracijske i etničke teme* 5 (2-3): 199-212.
12. Vican, Dijana (2013): Obrazovna struktura i obrazovne potrebe građana RH – platforma za promjene prakse obrazovanja odraslih, *Andragoški glasnik* 17 (2): 87-99.
13. Wertheimer-Baletić, Alica (1982): *Demografija – stanovništvo i ekonomski razvitak*, Zagreb: Informator.
14. Wertheimer-Baletić, Alica (1999): *Stanovništvo i razvoj*, Zagreb: Mate.
15. Wertheimer-Baletić, Alica (2004): Depopulacija i starenje stanovništva – temeljni demografski procesi u Hrvatskoj, *Društvena istraživanja* 13 (4-5): 631-652.

16. Zupanc, Ivan (2004): Geografija.hr – Stanovništvo Hrvatske stari, URL: www.geografija.hr teme/stanovnistvo-hrvatske-stari (09.09.2015.).
17. Živić, Dražen (1996): Promjene u strukturi aktivnog stanovništva Istočne Hrvatske 1971-1991. godine, *Geografski glasnik* 58: 97-112.
18. Živić, Dražen (2007): Demografske i socijalne odrednice razvoja stanovništva u hrvatskome podunavlju, *Društvena istraživanja* 16 (3): 431-454.
19. Živić, Dražen; Pokos Nenad; Turk, Ivo (2005): Glavni demografski procesi u Hrvatskoj, *Hrvatski geografski glasnik* 67 (1): 43-44.

Sanja Stanić
Leon Jelača

UDC: 314.116(497.5 Knin „1991/2011“
316.44 (497.5 Knin) „1991/2011“
Original scientific paper

CHANGES OF THE POPULATION STRUCTURES OF THE TOWN OF KNIN

Abstract: *The Town of Knin is a specific social and cultural setting which experienced significant changes in population structures after the 1991 Homeland War. The changes in population depend on the broader social, economic and political developments. On the other hand, changes in the structures of the population that arise under the influence of social and economic development, effect on the economic and social development of the community, so that it could be stimulated or delayed. Therefore there is importance and the need for continuous research in the structures of population. The main aim of this paper is to gain insight into the situation and changes in the social structures of Knin in the period from 1991 to 2011. The analytical focus is on the demographic trends, the total number; age and sex, and national, educational and structure of the activity. Sources of data are the primary population census as well as other sources of statistical data.*

Regarding the total number of population, after a significant reduction in the period from 1991 to 2001, the more recent period, between the two last censuses, showed stabilization and a minor increase. The changes in the population age structure are compatible with the general process of demographic aging in Croatia. After intensive changes, ethnic structure is stabilized by homogenizing and Croat majority with slight increase of the Serbian population.

The positive developments are recorded in the educational structure. The most of population achieved secondary education, with an increase of highly educated women. The educational structure of the town of Knin, in the aspect of levels of education, is comparable to the same structure of Croatian society. In 2011, in the category of active population, the largest share is inactive population, with the prevalence of retirees. Unemployed population is in decline, with increased employment of women. Among the unemployed, most are those who are looking for second job.

Key words: *demography, development, ethnic composition, educational, socio-economic structure*

Sanja Stanić
Leon Jelača

UDC: 314.116(497.5 Knin „1991/2011“
316.44 (497.5 Knin) „1991/2011“
Lavoro scientifico originale

LE MODIFICHE NELLA STRUTTURA DELLA POPOLAZIONE DELLA CITTÀ DI KNIN

Riassunto: *La città di Knin è un ambiente sociale e culturale specifico, che è nel periodo dopo la guerra nel 1991, ha sperimentato gli cambiamenti significativi nella struttura della popolazione. L'importanza di studiare la struttura della popolazione deriva dal fatto che i cambiamenti in loro sono dipendenti degli sviluppi sociali, economici e politici. D'altra parte, i cambiamenti nella struttura della popolazione che sorgono sotto l'influenza dello sviluppo sociale ed economico fanno influenza di nuovo allo sviluppo economico e sociale della comunità, e può stimolarlo o rallentarlo. L'obiettivo fondamentale dello studio è stato quello di esaminare la situazione e l'evoluzione delle strutture sociali di Knin, nel periodo dal 1991 al 2011, dove sono analizzate le tendenze demografiche, il numero totale, l'età e il sesso, e la struttura della nazionalità e dell'educazione riguardo l'attività. Le fonti dei dati usati sono primariamente i Censimenti della popolazione e altre fonti dei dati statistici. Per quanto riguarda la popolazione totale, dopo una significativa riduzione nel periodo dal 1991 al 2001, il periodo più recente tra le due censimenti mostra la stabilizzazione e un lieve incremento. I cambiamenti nella struttura per età sono compatibili con il processo generale di invecchiamento demografico in Croazia. Dopo le modifiche intensive, la composizione etnica è stabilizzata con l'omogeneizzazione e la maggioranza della nazionalità croata, e un leggero aumento della popolazione serba. La struttura educativa degli sviluppi mostra i spostamenti positivi. La maggior parte della popolazione è con l'istruzione secondaria, con un incremento delle donne altamente istruite. La struttura educativa della città di Knin, sotto l'aspetto della quota di certi livelli di istruzione, è paragonabile a quella struttura croata. Nel 2011, nella struttura della popolazione attiva, di più è la popolazione inattiva, infatti i pensionati, meno la popolazione disoccupata, e in crescente è l'occupazione delle donne. Tra i disoccupati, la maggior parte sono alla ricerca d'un altro lavoro.*

Parole chiave: *tendenze demografiche, sviluppo, struttura educativa, nazionale, socio-economica*